

Богдана НОСА
(Ужгород, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ У КУРОРТНИХ КОМПЛЕКСАХ ЗАКАРПАТТЯ КІН. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.

Курортне освоєння території Закарпаття з облаштуванням перших платних купелів на базі мінеральних джерел припадає на початок ХІХ ст., протягом якого тривав процес формування комплексних курортно-рекреаційних продуктів з розбудовою відповідної інфраструктури та розширенням асортименту послуг.

До кінця ХІХ – поч. ХХ ст. у курортних зонах краю з'явилися комплекси із облаштованими купальними кабінками, будинками та готелями, кухнями й столовими, окремими водолікарнями тощо. В першу чергу, ці заклади орієнтувались на надання лікувально-оздоровчих послуг: вживання мінеральної води із спеціальних бюветів, приймання ванн, обгорткування, масажі, лікарський нагляд, кліматотерапія.

Поступово стає зрозуміло, що ефективне лікування та оздоровлення потребує дієтичного харчування, комфортного проживання, а основна мета відвідання курортних комплексів обумовлюється не лише необхідністю у лікуванні, а й загальною потребою в рекреації. Курортно-рекреаційне обслуговування набуває комплексного характеру, у структурі якого важливу роль відіграє організація дозвілля.

До прикладу, у відомих курортних комплексах краю, у селах Неліпино, Вишково, Кобилецька Поляна, існували наступні форми дозвілля:

1. облаштування зон для відпочинку. Найпростішою формою створення сприятливих умов відпочинку можна вважати паркові зони із викладеними доріжками для прогулянок та альтанками, а в Кобилецькій Полянці перед

будівлею готелю було облаштоване й штучне озеро із фонтаном [5, с. 497]. У комплексах обов'язково відводились окремі зали (у Вишкові – цілий поверх павільйону [5, с. 490]), призначені для відпочинку, де відвідувачі могли спілкуватись, читати, грати в настільні ігри.

2. розважальні послуги. На території комплексів проводились музично-танцювальні вечори. Для організації такої форми дозвілля адміністрація комплексів облаштовувала окремі танцювальні зали й площадки, а також дбала про музичний супровід. Наприклад, у Вишкові забезпечувала музикантів проживанням та харчуванням, а оплату за послуги здійснювали відвідувачі [5, с. 491].

Популярною формою спортивно-розважального дозвілля були ігри в більярд та кегельбан. На території комплексу в с. Неліпино такими послугами можна було скористатись ще у 1805-1810 рр. [4, с. 65].

3. культурні заходи. На базі курортних комплексів краю організовувались й культурно-мистецькі заходи, у тому числі регіонального рівня. Так, адміністрація неліпинського бальнеологічного комплексу в 1902 році забезпечила цілий театральний сезон із щоденними виставами відомої трупи із Сату-Маре [3, с. 4]. У 1907 році комплекс став осередком програми відзначення тисячоліття від дня смерті Арпада. З метою збору коштів для встановлення пам'ятника великому князю саме тут було організовано благодійний вечір з насиченою розважальною програмою [1, с. 2].

4. екскурсійне обслуговування. Користувались популярністю серед відвідувачів екскурсійні програми, зокрема пішохідні маршрути довколишніми горами, долинами та пралісами; відвідання виробничих об'єктів (Грабівницького склозаводу, штучного водосховища із водними пилорамами у с. Збини, Великобичківського содового заводу, королівського сталеварного заводу в Кобилецькій Полянні тощо); історико-культурних пам'яток. Такі послуги надавались за додаткову плату, а до їх організації (супроводу та перевезення) долучалось місцеве населення.

5. *риболовля та полювання*. Курортні зони краю тривалий час славились довколишньою недоторканою природою з багатим біорізноманіттям. У гірських річках можна було порибалити, зокрема на форель, а в лісах і долинах – полювати на диких тварин (зайців, кабанів, ведмедів, оленів, вовків, лисиць) і птицю (фазанів, куріпок, качок). Такі специфічні форми дозвілля вимагали оформлення дозволів у місцевих єгерів, які, за потреби, надавали спорядження й організовували супровід.

Риболовля та полювання були не тільки популярними формами дозвілля, а й важливим критерієм вибору того чи іншого закладу. За спогадами відомого церковного діяча та педагога Я. Блашковича, саме чудові можливості для полювання зумовили його вибір відпочинку у вишківських купелях, на околицях яких навіть у 1911 році зграї вовків були настільки багаточисельними, що без остраху нападали на пасовища зі свійськими тваринами [2, с. 7-13].

Таким чином, у відомих курортних зонах краю вже в XIX – поч. XX ст. практикувались різноманітні форми дозвілля. Надавались такі послуги, зазвичай, за додаткову плату, а організація здійснювалась на основі власних ресурсів комплексів (матеріально-технічних, фінансових, кадрових) або із залученням місцевого населення. Розглядаючи дозвілля як важливий фактор популяризації комплексів, адміністрації були зацікавлені у залученні приватних інвесторів для урізноманітнення додаткових послуг на базі курортів.

Список використаних джерел

1. *Árpád emlékűnnepe* // Szatmár-Németi. – Szatmár, 1907. – XI évf. – 54 szám. (juli 7). – old. 2.
2. Blaskovich J. *Erdei hipnózis* // Blaskovich emlékkönyv / Szerk. G. Móró Csilla. – Szentendre, 1993. – old. 7-13.
3. *Hársfalvai fürdő élet* // Nyirvidék. – Nyiregyháza, 1902. – XXIII évf. – 25 szám. (juni 22). – old. 4.

4. Lehoczky T. Bereg vármegye monográfiája / T. Lehoczky. – I általános rész. – Ungvárott, 1881. – 472 old.
5. Máramaros megye egyetemes leírása: a magyar orvosok és természetvizsgálók... XIX-dik nagygyűlésének alkalmából / szerk. I. Szilágyi. – Budapest, 1876. – 516 old.